

การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาในประเทศไทย*

ดร.โสภณา สุตสมบุรณ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์

- 1) เพื่อทราบหมวดหมู่ของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาโดยจำแนกตามกรอบแนวคิดทางการวิจัยทางการบริหารการศึกษาของบอยัน (Boyan)
- 2) เพื่อทราบองค์ความรู้ที่ได้จากข้อค้นพบในการสังเคราะห์งานวิทยานิพนธ์ และ
- 3) เพื่อ นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผลการวิจัย กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยการศึกษาทฤษฎีการวิจัยทางการบริหารการศึกษาของบอยัน (Boyan) ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระหว่างปีการศึกษา 2529 – 2548 จำนวน 117 เรื่อง สุ่มเลือกแบบเจาะจงเฉพาะส่วนที่สืบค้นได้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบบันทึกข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาที่มีการตีพิมพ์ในระหว่างปีการศึกษา 2529 – 2548 เมื่อมีการจำแนกเป็นหมวดหมู่พบว่า มีการทำวิทยานิพนธ์ด้านองค์การมากที่สุด รองลงมาคือ หัวข้อพิเศษ ผู้บริหาร การเมืองและนโยบาย ตามลำดับ โดยมีวิทยานิพนธ์ด้านเศรษฐศาสตร์และการเงินน้อยที่สุด

2. องค์ความรู้จากวิทยานิพนธ์สรุปได้เป็น 15 ด้าน ได้แก่

- 1) ทักษะของผู้บริหาร
- 2) พฤติกรรมของผู้บริหาร
- 3) ประสิทธิภาพของผู้บริหาร
- 4) ผู้บริหารทางการศึกษาผู้หญิง
- 5) อำนาจหน้าที่

* ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

** สำนักวิชาการบริหารธุรกิจ วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

- 6) ภาวะผู้นำ
- 7) แรงจูงใจในการทำงาน
- 8) การเปลี่ยนแปลงขององค์กร
- 9) ประสิทธิภาพขององค์กร
- 10) เศรษฐศาสตร์การศึกษา
- 11) งบประมาณทางการศึกษา
- 12) การเมืองและนโยบายการศึกษา
- 13) การวิเคราะห์นโยบาย
- 14) การประกันคุณภาพการศึกษา และ
- 15) การวิจัยทางการศึกษา

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายทางการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาในอนาคตมี 4 ด้าน ได้แก่

- 1) ผู้บริหาร
- 2) องค์กร
- 3) การเมืองและนโยบาย และ
- 4) เศรษฐศาสตร์และการเงิน

คำสำคัญ: การวิเคราะห์เนื้อหา วิทยานิพนธ์ระดับคุุณบัณฑิต

The Content Analysis of Educational Administration Dissertation in Thailand*

Dr.Sopana Sudsomboon**

Abstract

The purposes of this research were to determine

1) the categories of doctoral dissertations in the educational administration areas that were classified by Boyan's Educational Administration Research Framework.

2) the body of knowledge from the findings of dissertation synthesis.

3) the policy recommendations based on the findings of the dissertations. The development of the study of framework based on Boyan's Educational Administration Research Theory. The samples of this study consisted of 117 doctoral dissertations in the educational administration area, during the academic years 1986 – 2005, were selected by purposive sampling. The research instrument was the data record form. The statistics used in this research were: frequency, percentage, mean and analyze the data by using the content analysis technique.

The findings of this research were:

The doctoral dissertations in educational administration area published during the academic years 1986 – 2005 were found that the majority of them concerned organizations, special topics, administrators, politics & educational policies, and economics & finance, respectively.

The body of knowledge from doctoral dissertation, 15 groups were identified :

- 1) the administrator's skills,
- 2) the administrator's behavior,
- 3) the administrator effectiveness,
- 4) women in educational administration,
- 5) authority,
- 6) leadership,
- 7) work motivation,

* A degree of doctor Department of Educational Administration Silpakorn University

** School of Business Administration, Southern College of Technology, Nakhon Si Thammarat

- 8) planned organizational change,
- 9) organizational effectiveness,
- 10) economics of education,
- 11) educational budgets,
- 12) the politics of education and educational policy,
- 13) policy analysis,
- 14) quality assurance of education, and
- 15) the educational research.

The educational administration policy recommendations were to develop education in the future, 4 groups were identified :

- 1) the administrator,
- 2) the organization
- 3) politic and educational policy, and
- 4) economic and finance.

Key word: Content analysis, educational administration dissertation

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาและวิกฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งคาดหวังที่จะให้การศึกษา ได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของประชากร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วให้ทันกับกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าของวิทยาการใหม่ๆ ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงคำว่า “การศึกษา (education)” ทุกคนจะมองว่าเป็นการเรียน การสอน ในทุกสิ่งทุกอย่าง บางคนหมายความว่า การถ่ายทอดความรู้ ทักษะการตัดสินใจที่ดีและภูมิปัญญา หรือจะกล่าวได้ว่าเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง บางคนอาจจะมองว่า การศึกษา คือ การพัฒนาคน ซึ่งก็คือ การแก้ไขข้อบกพร่องให้ดีขึ้น ดังนั้นจากความหมายและมุมมองการศึกษาดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า ความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของการศึกษา คือ การสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะพื้นฐานจำเป็นที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม และมีความพร้อมที่จะประกอบอาชีพได้ ดังนั้น การศึกษาจึงมีบทบาทและความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิต ของคนและสังคม โดยเฉพาะการเตรียมคนเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง¹ ซึ่งสอดคล้องกับ ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) ที่ได้กล่าวถึงการศึกษาว่า เป็นองค์ความรู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อคนและประเทศชาติอย่างมาก

สำหรับโลกยุคใหม่ในอนาคต² นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นเรื่องที่ได้รับการยอมรับและให้ความสำคัญ ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดความรู้ เจตคติ และค่านิยมตลอดจนวัฒนธรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทุกอย่างด้านการศึกษา ได้ถูกดำเนินการโดยสถาบันและองค์กรต่างๆ โดยแนวทางและยุทธวิธีที่แตกต่างกัน หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า บรรดากิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในองค์กร และช่วยให้การดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมเกิดจาก การบริหารการศึกษา (Education Administration)³

การบริหารการศึกษา เป็นความพยายามที่จะดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษา อันได้แก่ สถานศึกษา หลักสูตร ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตำราเรียน และอาคารสถานที่ ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า เป็นความพยายามที่จะจัดดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยให้มีผลผลิต คือ นักเรียน นักศึกษา ที่มีคุณภาพสูงสุด การดำเนินการดังกล่าวจึงต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ของผู้บริหารและผู้ร่วมงานที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยอาศัยหลักการและทฤษฎี

¹ รุ่ง แก้วแดง, ปฏิวัติการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 9. (กรุงเทพฯ : มติชน, 2543), 1.

² Peter Drucker. โลกใหม่ไร้พรมแดน, แปลโดย สุเรษฐ์ บัวชาติ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2537), 281.

³ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, การวิจัยทางการบริหาร การศึกษา [Online], accessed 15 May 2008. Available from <http://tde.snru.ac.th/UserFiles/bb.doc>.

ทางการบริหารการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและผู้ร่วมงานจะต้องเรียนรู้ เข้าใจ และสามารถประยุกต์ใช้หลักการและแนวทางการบริหาร การศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับกิจกรรมและ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีความ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

การบริหารการศึกษาเป็นศาสตร์ที่มีการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการทางสาขาการบริหารการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ มาเป็นเวลายาวนานพอสมควร เพื่อให้ทราบถึง การเปลี่ยนแปลงของหลักการ แนวคิดทฤษฎีและ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและ การเมือง ซึ่งการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการทาง สาขาการบริหารการศึกษา มักจะใช้ “การวิจัย” เป็นเครื่องมือในการศึกษาและแสวงหาความรู้ นอกจากนั้นยังมีนักศึกษาและอาจารย์ใน มหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศได้ศึกษาค้นคว้า และวิจัยในรูปแบบของปริญญานิพนธ์ หรือวิทยานิพนธ์ไว้มากมาย

ถึงแม้ว่าการบริหารการศึกษามี พัฒนาการมายาวนานกว่า 100 ปี แต่ยังมีปัญหาที่ เกิดขึ้นกับการบริหารการศึกษา กล่าวคือ สายการ บริหารแบบแนวดิ่ง อำนาจของการบริหารยังรวม ศูนย์บังคับบัญชาอยู่ที่ส่วนกลางอย่างเห็นได้ชัด นับตั้งแต่การกำหนดหลักสูตร ตำรา และภาษาที่ ใช้ในการสอนล้วนกำหนดโดยส่วนกลางทั้งสิ้น⁴ รวมถึงสภาพการบริหารการศึกษาในปัจจุบันยัง ขาดกระบวนการพัฒนานโยบายเพื่อการศึกษา

⁴ พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตโต), เพื่ออนาคตของ การศึกษาไทย (กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, 2538), 314.

อย่างเป็นระบบ รวมถึงการขาดการติดตาม การ ตรวจสอบ การประเมินและการควบคุมมาตรฐาน คุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอุดมศึกษาของไทยได้พัฒนามา หลายทศวรรษแต่เมื่อเปรียบเทียบกับ การ อุดมศึกษาในยุคโรมันก็ถือได้ว่าไม่นานนัก โดย เริ่มต้นจากสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา การแบ่ง ประเภทยึดถือระดับปริญญาและจำนวนสาขาวิชา ที่สอนเป็นหลัก แต่ยังไม่ชัดเจนนัก มีการแบ่ง โดยยึดภารกิจและเป้าหมายควรจะจัดแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ประเภทมหาวิทยาลัย ประเภท สถาบันอุดมศึกษาระดับสูง และประเภทวิทยาลัย หรือวิทยาลัยวิชาชีพเฉพาะ⁶ อมรวิชัย นาคทรพรพ ได้กล่าวถึงระบบอุดมศึกษาแบบร่วมคิด แบ่งกัน ทำไว้ว่า รัฐจะต้องจัดระบบสถาบันอุดมศึกษา ใหม่เป็นระบบย่อยที่มีความเข้มข้นในบทบาท หน้าที่ต่างกันเพื่อตอบสนองภารกิจสำคัญแก่ สังคม ได้แก่ ระบบมหาวิทยาลัยและ สถาบันอุดมศึกษา ระบบวิทยาลัยชุมชน และ ระบบวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษา⁷

แต่อย่างไรก็ตาม การแบ่งจะเป็น ระบบหรือประเภทใดก็แล้วแต่สิ่งที่สำคัญก็คือ

⁵ สุธรรม อารีกุล, รูปแบบและภารกิจอุดมศึกษา , (กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช จำกัด, 2543), 109.

⁶ สุธรรม อารีกุล และคณะ, อุดมศึกษาไทย : วิถุจุดและ ทางออก (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ วิจัย, 2540), 496.

⁷ อมรวิชัย นาคทรพรพ, คู่มือมหาวิทยาลัยของปวงชนใน ความฝันของแผ่นดิน , พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด , 2540), 139.

สถาบันอุดมศึกษาในแต่ละระบบจะต้องมีความเข้มแข็งสามารถสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพได้ตามความต้องการของชุมชนและสังคม ซึ่งภารกิจดังกล่าวของสถาบันอุดมศึกษาไทยและเป็นไปตามภารกิจตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และภารกิจตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยได้กล่าวถึงระบบการศึกษาไว้ในหมวด 3 มาตรา 15 ว่า การศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย และในมาตรา 16 ได้กล่าวถึง การศึกษาในระบบ ได้แบ่งเป็น 2 ระดับ กล่าวคือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และ การศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยเหตุผลของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ การปรับปรุง การศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึก สนับสนุนการค้นคว้าวิจัย พัฒนาวิชาชีพ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากรากฐานของภารกิจหลักของการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะระดับมหาวิทยาลัยแล้ว พบว่า ภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยที่แตกต่างจากสถาบันการศึกษาในรูปแบบอื่นนั้นอยู่ที่ความเป็นเลิศทางวิชาการ (academic excellence) เพื่อตอบสนองและเสริมความไพบูลย์ของประชาคมวิชาการหรือวิชาชีพสากลควบคู่ไปกับการรับใช้สังคมที่สถาบันนั้นสังกัดอยู่⁸

สภาพการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาการบริหารการศึกษา

⁸ James A. Perkins, Higher Education : From Autonomy to System (Washington D.C. : USIA, 1973), 10 – 12.

การบริหารการศึกษา คือ การจัดการ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการบริหารการศึกษาที่มีคุณภาพมากที่สุด จึงเป็นศาสตร์ที่สำคัญสาขาหนึ่ง เช่นเดียวกับ การบริหารธุรกิจ การบริหารรัฐกิจ การบริหารสาธารณสุข ฯลฯ สำหรับการจัดการศึกษาในสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เป็นหลักสูตรที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก สำหรับประเทศไทยได้มีการสอนสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในหลักสูตรในระดับต่างๆ ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก มากกว่า 60 สถาบัน นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ให้การอบรมในเรื่องการบริหารการศึกษาแก่ผู้บริหารและข้าราชการครูที่เตรียมตัวเป็นผู้บริหารด้วย จึงเห็นได้ว่าการเรียนการสอน การฝึกอบรมและการพัฒนาศาสตร์ด้านการบริหารการศึกษาในประเทศไทยนั้น ได้ทำกันอย่างเป็นระบบมาเป็นเวลานานพอสมควร และกำลังจะเป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการการศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา โดยเน้นให้ความสำคัญอย่างมากกับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งต้องเป็นมืออาชีพ เพราะฉะนั้นผู้บริหารการศึกษาในยุคปฏิรูปจะต้องรู้เรื่องการบริหารอย่างเป็นระบบและมีมืออาชีพมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาในสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนทั่วประเทศ ในด้านจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่เปิด

สอนสาขาวิชาบริหารการศึกษาในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก และการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน พบว่าในภาพรวมมีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนสาขาวิชาบริหารการศึกษาจำนวน 63 แห่ง จำแนกเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวน 51 แห่ง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 12 แห่ง และเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาที่เปิดสอน มีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนสาขาวิชาบริหารการศึกษาในระดับปริญญาโท 63 แห่ง และเปิดสอนในระดับปริญญาเอกจำนวน 9 แห่ง และเมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างหลักสูตรสาขาวิชาบริหารการศึกษาระดับปริญญาเอก เป็นการจัดการเรียนการสอน 2 แผน คือ แผน 1 คือ เรียนทั้งรายวิชาและทำวิทยานิพนธ์ และ แผน 2 คือ การทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียวในจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนทั้งหมดก็จะกำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนทั้ง 2 แผน ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้เรียนว่าเหมาะจะเรียนกับแผนใด โดยทั้ง 2 แผนจะมีความแตกต่างกันในส่วนของเนื้อหาหรือผลลัพธ์ที่จะได้รับการเรียน

ผลกระทบจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ต่อบทบาทของการจัดการศึกษาวิชาบริหารการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์สาระของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (paradigm shifts) ด้านการบริหารการศึกษาอย่างมาก อาจเรียกได้ว่าเป็นการยกเครื่องทางการ

บริหารและการจัดการศึกษาใหม่ ที่คนในวงการศึกษาและประชาชนทั่วไปไม่สามารถจะคงวิถีคิด วิถีปฏิบัติอย่างที่เคยทำมาดังเช่นในอดีตได้ เริ่มต้นจากหลักการจัดการการศึกษา หลักการบริหารการศึกษา หลักการบริหารสถานศึกษา ได้เปลี่ยนแปลงไปจึงต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ (rethink) ออกแบบการจัดการศึกษาใหม่ (redesign) ปรับโครงสร้างใหม่ (restructure) เปลี่ยนเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการทำงานใหม่ (retool) และต้องพัฒนาบุคลากรให้เข้าใจวิธีการทำงานในบริบทใหม่ (retrain) เพื่อจะได้ทำใหม่ (redo) โดยหวังผลให้เกิดการรวมพลังในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาไปสู่เป้าหมาย ส่งผลให้คณาจารย์ นิสิต นักศึกษาหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิชาชีพการบริหารการศึกษาต้องมีและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมากภายนอกนี้ย่อมสร้างความรับผิดชอบและเป็นความท้าทายต่อการแสดงบทบาทของกลุ่มบุคคลดังกล่าวเพื่อเป็นพลังที่สำคัญในการทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (change agent) อย่างมีประสิทธิภาพและอย่างสุดกำลังความสามารถ ดังนั้นสามารถสรุปบทบาทของวิชาชีพการบริหารการศึกษาได้เป็น 4 ประการคือ

ประการที่ 1 มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนาผู้บริหารการศึกษาทั้งก่อนประจำการและระหว่างประจำการ เพื่อให้ได้ผู้บริหารที่มีสมรรถภาพหรือลักษณะที่พึงประสงค์ในการบริหารสถานศึกษา และบริหารจัดการจัดการเรียนการสอน

ประการที่ 2 มีบทบาทในการศึกษาค้นคว้า วิจัย ทางด้านการบริหารการศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้ รูปแบบ หลักการและแนวทางในการบริหารการศึกษาตลอดทั้งเผยแพร่ข้อค้นพบและนำไปใช้ในการเรียนการสอน

ประการที่ 3 มีบทบาทในการให้บริการทางวิชาการแก่หน่วยงานและสถาบันการศึกษาทุกระดับเป็นหลัก โดยการจัดการฝึกอบรม การร่วมเป็นวิทยากร การติดตามและประเมินผล การเสนอบทความ และการร่วมประชุม การสัมมนาต่างๆ

ประการที่ 4 มีบทบาทในการดำเนินการบริหารและจัดการเพื่อให้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงานจริง

หลักสูตรคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาบริหารการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ได้เปิดสอนนิสิตนักศึกษา ในระดับปริญญาโทมาตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2504 ส่งผลให้แต่ละสถาบันที่มีความพร้อมเพื่อการวางแผนเพื่อที่จะเปิดสอนสาขาวิชาบริหารการศึกษาในระดับคุณวุฒิบัณฑิต เพื่อให้ก้าวทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและเพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการพัฒนาในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนากำลังคนของประเทศ ให้มีคุณภาพที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และเพื่อเสริมสร้างให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพและมี

ความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตลอดจนเสริมสร้างความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารการศึกษาทางการศึกษา ซึ่งกำลังจะมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวอย่างมากมาย อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นอกจากนั้นแนวโน้มความต้องการกำลังคนทางการบริหารการศึกษาระดับคุณวุฒิบัณฑิตของหน่วยงานต่างๆ ในอนาคต คาดว่าจะมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษาที่จะเปิดสอนหลักสูตรระดับมหาบัณฑิตและระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ซึ่งได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และ สถาบันอุดมศึกษาของเอกชน

หลักสูตรคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เป็นเลิศทางด้านวิชาการและวิชาชีพ กล่าวคือ มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมสามารถเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาด้านการบริหารการศึกษาทั้งด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการนำสู่ปฏิบัติ เพื่อสนองตอบต่อการพัฒนาประเทศ สังคม และชุมชน โดยเน้นความเป็นผู้มีความรู้ ทักษะคุณธรรมและจริยธรรม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเข้าใจในทิศทางของการพัฒนาการศึกษา มีมโนทัศน์เกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษาในระดับสูง เป็นผู้รู้ลึกซึ่งในศาสตร์การบริหารการศึกษาและรอบรู้ศาสตร์ในสาขาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์นำไปสู่การสร้างสรรคองค์ความรู้ใหม่หรือข้อเสนอทางเลือกใหม่เพื่อการพัฒนาทางการศึกษา

นอกจากจะได้บุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพแล้ว การจัดการเรียนการสอนในระดับคุณวุฒิบัณฑิตยังส่งผลให้เกิดงานวิจัยหรือเกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศได้

ความสำคัญของการวิจัยระดับคุณวุฒิบัณฑิต

การวิจัยระดับคุณวุฒิบัณฑิตเป็นวิธีสำคัญที่พัฒนาคนให้มีความรู้และทักษะการวิจัยระดับสูงด้วยวิธีค้นคว้าหาแนวคิดใหม่หรือวิธีประยุกต์ใช้ความรู้ในทางปฏิบัติอย่างมีเหตุผลทุกขั้นตอนตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้หรือทดลองได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นถึงผลที่ศึกษาและการนำไปใช้ดำเนินงานให้มีระบบมากขึ้น การวิจัยระดับคุณวุฒิบัณฑิตที่ดี ไม่เพียงให้ข้อมูลที่ลึกซึ้งในลักษณะเชื่อมโยงปัจจัยสำคัญเข้าด้วยกัน ยังช่วยคาดคะเนผลของการใช้ปัจจัยในระยะไกลที่จำเป็นสำหรับการสร้างวิสัยทัศน์ของผู้ในระดับสูงทั้งในภาครัฐและเอกชนที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความอยู่รอดและเติบโตของประเทศ การวิจัยระดับคุณวุฒิบัณฑิตจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการบริหารประเทศ⁹ จากการศึกษาถึงผลกระทบของงานวิจัยระดับคุณวุฒิบัณฑิตที่มีต่อการบริหารประเทศ สรุปได้ว่า แนวทางส่งเสริมให้การทำวิจัยระดับคุณวุฒิบัณฑิตเป็นประโยชน์ต่อประเทศมากขึ้น มีดังนี้ 1) การคัดเลือกและพัฒนาผู้ศึกษา/วิจัยระดับคุณวุฒิบัณฑิตให้เป็นทรัพยากรที่มีค่าต่อประเทศ 2) กำหนดทิศทางและสนับสนุน

การศึกษาและวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศ 3) เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการของรัฐที่จำเป็นต่อการศึกษาและการวิจัยระดับสูง 4) จูงใจและกระตุ้นผู้ศึกษาระดับคุณวุฒิบัณฑิตให้เรียนรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ 5) จูงใจให้ทำประโยชน์ต่อประเทศอย่างต่อเนื่องหลังสำเร็จคุณวุฒิบัณฑิต 6) ป้องกันมิให้การศึกษาระดับคุณวุฒิบัณฑิตก่อผลเสียหายให้กับประเทศ และ 7) ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาระดับคุณวุฒิบัณฑิตในประเทศให้ทัดเทียมกับต่างประเทศ¹⁰

ปัญหาของการวิจัย

จากโครงสร้างและการบริหารจัดการการศึกษาของหลักสูตรระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จะเห็นได้ว่าทุกสถาบันการศึกษามีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาเหมือนกัน กล่าวคือ มุ่งผลิตคุณวุฒิบัณฑิตที่มีความเป็นเลิศทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ ที่เทียบพร้อมไปด้วยความรู้ ความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติงาน คุณธรรมและจริยธรรม เพื่อเป็นผู้นำทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพในอนาคต โดยในกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้นทุกสถาบันมุ่งเน้นให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบมีวิทยานิพนธ์หรือปริญญานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต ในทุกแผนการเรียน ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าทุกสถาบันเห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ในลักษณะของการศึกษา ค้นคว้า และทำวิจัย เพื่อค้นคว้าหาข้อเท็จจริงและสร้างหรือพัฒนาทฤษฎีการบริหารการศึกษาเพื่อที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาของ

⁹ สมดี หงส์ไพศาลวิวัฒน์, ผลกระทบของการทำวิจัยระดับปริญญาเอกต่อประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2544), 1.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, 13.

ประเทศต่อไปในอนาคต ประกอบกับการเรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้า หรือการวิจัย ผ่านการจัดทำวิทยานิพนธ์หรือปริญญานิพนธ์นั้นสามารถประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับคุณวุฒิบัณฑิตได้เป็นอย่างดี ดังที่ได้กำหนดเป็นแนวนโยบายดำเนินการไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545 -2559 เกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และการเรียนรู้ของคนและสังคมไทย โดยมีกรอบปฏิบัติคือ กำหนดกลไกเชิงนโยบายด้านการวิจัยและพัฒนาที่เข้มแข็ง กำหนดให้การวิจัยและการพัฒนาเป็นสาระในหลักสูตรการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและการพัฒนาเพื่อสร้างและพัฒนาความรู้และการเรียนรู้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ ปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษา และมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่เป็นสากล มุ่งเน้นการพัฒนานักวิชาการและนักวิชาชีพโดยกระบวนการวิจัย ดังนั้นทำให้ทุกสถาบันมีการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาเอกเป็น 2 แผน หรือ แผน 1 เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัยโดยมีการทำวิทยานิพนธ์ที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ โดยสถาบันอุดมศึกษาอาจกำหนดให้เรียนรายวิชาเพิ่มเติมหรือทำกิจกรรมทางวิชาการอื่นเพิ่มขึ้นได้โดยไม่นับหน่วยกิต แต่จะต้องมีผลสัมฤทธิ์ตามที่สถาบันอุดมศึกษากำหนด โดยจะต้องมีการจัดทำวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต สำหรับผู้เข้าศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท และจัดทำวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 72 หน่วยกิต สำหรับผู้เข้าศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี และแผน 2 เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัยโดยมีการทำ

วิทยานิพนธ์คุณภาพสูง และก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพ และมีข้อกำหนดเพิ่มเติมคือ ถ้าผู้เข้าศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจะต้องทำวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต และศึกษารายวิชาอีกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต สำหรับผู้เข้าศึกษาที่สำเร็จปริญญาตรีจะต้องทำวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต และศึกษารายวิชาอีกไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต ดังนั้นจะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นการจัดการแผนใดก็จะต้องมีการจัดทำวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิตทั้งสิ้น

สำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษาก็ได้ดำเนินเปิดสอนในระดับคุณวุฒิบัณฑิตเป็นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และได้มีการขยายเพิ่มในสถาบันอุดมศึกษาที่มีความพร้อมหรือสถาบันที่ได้เปิดสอนในระดับมหาบัณฑิตอยู่ก่อนหน้าแล้ว ซึ่งในปัจจุบันนี้มีสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 9 แห่งที่ดำเนินการสอนในระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษ โดยทั้งหมดเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีทั้งที่เป็นสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน ภายหลังจากที่ได้มีการจัดการเรียนการสอนในระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาก่อนเป็นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อปี พ.ศ. 2529 จนถึงสิ้นปีการศึกษา 2548 มีวิทยานิพนธ์ที่ตีพิมพ์แล้วจำนวนไม่น้อยกว่า 128 เรื่อง มีขอบเขตเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้ที่กว้างขวางมาก และได้มีการนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานทางด้านการบริหารการศึกษานานทุกระดับของการจัดการการศึกษาของประเทศ แต่

อย่างไรก็ตามยังไม่มีการรวบรวมหรือสังเคราะห์งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ หรือ ปรินูญานิพนธ์เหล่านั้น ว่ามีการจัดทำในด้านใดบ้าง และ มีความสอดคล้องกับองค์ความรู้ด้านใดของทฤษฎีหรือหลักการบริหารการศึกษาที่นักวิชาการทางการศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าไว้ หรือเหมาะสมกับสถานการณ์ หรือปัญหาทางด้านการศึกษาของประเทศในปัจจุบันนี้มากน้อยเพียงใด ทำให้มีวิทยานิพนธ์จำนวนไม่น้อยที่มีการจัดทำในด้านเดิมๆ เนื่องจากส่วนใหญ่เหตุผลสำคัญในการเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์นั้นจะต้องมาจากความสนใจและความถนัดของผู้จัดทำ¹¹

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและตั้งใจที่จะศึกษาโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษาที่มีการตีพิมพ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 ถึง ปีการศึกษา 2548 ทั้งหมดว่ามีขอบเขตเนื้อหาในลักษณะใด สอดคล้องกับองค์ความรู้ด้านต่างๆ ของแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาอย่างไร มากน้อยเพียงใด ตามแนวคิดของบอยัน (Boyan) ทั้งนี้เพื่อจะได้นำไปประกอบการพิจารณาส่งเสริมให้เกิดวิทยานิพนธ์ และงานวิจัยทางด้านการบริหารการศึกษาที่ครอบคลุมและมีประโยชน์ต่อการศึกษาและการวิจัยทางด้านการบริหารการศึกษาให้มากและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

¹¹ สมดี หงส์ไพศาลวิวัฒน์, ผลกระทบของการทำวิจัยระดับปริญญาเอกต่อประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2544), 27.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์และวิเคราะห์งานวิทยานิพนธ์ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาของสถาบันการศึกษาในประเทศไทยที่เปิดสอนในหลักสูตรคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาทั้งหมด โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยดังนี้

1. เพื่อทราบหมวดหมู่ของวิทยานิพนธ์ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ตามกรอบแนวคิดทางการวิจัยทางการบริหารการศึกษาของบอยัน (Boyan)
2. เพื่อทราบองค์ความรู้ที่ได้จากข้อค้นพบในการสังเคราะห์งานวิทยานิพนธ์ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
3. นำเสนอองค์ความรู้เชิงนโยบายจากผลการวิจัยต่อการพัฒนาการศึกษาไทย

ข้อคำถามในการวิจัย

1. งานวิทยานิพนธ์ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มีความสอดคล้องกับองค์ความรู้ด้านการบริหารการศึกษาตามแนวคิดของบอยัน (Boyan) อย่างไร
2. ข้อค้นพบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อการพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคตมีประการใดบ้าง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการศึกษางานวิจัยทางการบริหารการศึกษาของวิทยานิพนธ์ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โดยการศึกษาการจำแนกหมวดหมู่งานวิจัยทางด้านการบริหาร

การศึกษาของโบยัน (Norman J. Boyan) จากคู่มือการวิจัยทางการบริหารการศึกษา ซึ่งได้มีการรวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยทางการบริหารการศึกษาไว้เมื่อปี 1983 โดยมีขั้นตอนในการรวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยอย่างเป็นระบบและผ่านการรับรองจากหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการดูแล ควบคุมและติดตามการบริหารการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา นั่นก็คือ AERA (American Educational Research Association) รวมถึงหน่วยงานทางการบริหารการศึกษานานาชาติ เช่น จากประเทศอังกฤษ และ ประเทศแคนาดา สำหรับผู้ที่ทำงานวิจัยทางการบริหารการศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการจัดทำคู่มือทางการวิจัยทางการบริหารการศึกษาในครั้งนี้ โบยันได้กำหนดเป็นผู้วิจัยทางการบริหารการศึกษานานาชาติโดยส่วนใหญ่เป็นนักวิจัยจากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีขั้นตอนในการจัดแบ่งกลุ่มที่ชัดเจน กล่าวคือ ในตอนแรกได้จัดให้มีการประชุมในนามของคณะกรรมการของสมาคมเพื่อหาข้อสรุปในการกำหนดประเด็นเนื้อหาที่จะจำแนกเป็นแต่ละบท หลังจากนั้นก็จะนำเสนอต่อสาธารณชน ซึ่งได้แก่กลุ่มบุคคลหรือกลุ่มองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดทำคู่มือการวิจัยทางการบริหารการศึกษา เช่น เหล่าบรรณาธิการของสำนักพิมพ์ของสถาบันการศึกษา ผู้เขียนบทความวิจัย ผู้วิจัย เป็นต้น เพื่อทำการวิพากษ์ถึงความเหมาะสมของการจำแนกกลุ่มของเนื้อหา ซึ่งปรากฏว่ามีข้อเสนอที่หลากหลายในส่วนของประเด็นที่จะมาจัดเป็นบทเนื้อหาในแต่ละบทของกลุ่ม นอกจากนี้ได้มีการเสนอให้รวบรวมประเด็น

ย่อยให้เป็นกลุ่มประเด็นใหญ่ที่สามารถครอบคลุมเนื้อหาทางการบริหารการศึกษามากที่สุด ดังนั้น ได้มีการนำเสนอจำนวนกลุ่มประเด็นที่ได้จากการวิพากษ์ วิเคราะห์และสังเคราะห์ หลายครั้งและหลายเวทีวิชาการ จนกระทั่งได้ผลสรุปของการจัดแบ่งประเด็นเนื้อหาของการวิจัยทางการบริหารการศึกษาเป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มองค์กร กลุ่มเศรษฐศาสตร์และการเงิน กลุ่มการเมืองและนโยบาย และกลุ่มหัวข้อพิเศษหรือบริบทอื่นๆ ซึ่งในแต่ละกลุ่มหลักก็จะมีประเด็นย่อยๆ โดยพิจารณาจากงานวิจัยที่ผู้วิจัยนำมาตีพิมพ์ในคู่มือการวิจัยทางการบริหารการศึกษาดังกล่าว โดยสามารถจัดแบ่งเป็นประเด็นย่อยได้ดังนี้

กลุ่มผู้บริหาร ประกอบด้วย

- 1) ทักษะของผู้บริหาร
- 2) พฤติกรรมของผู้บริหาร
- 3) ประสิทธิภาพของผู้บริหาร และ
- 4) ผู้บริหารทางการศึกษาที่เป็นผู้หญิง

กลุ่มองค์กร ประกอบด้วย

- 1) อำนาจหน้าที่
- 2) ภาวะผู้นำ
- 3) แรงจูงใจในการทำงาน
- 4) การตัดสินใจ
- 5) การเปลี่ยนแปลงองค์กร และ
- 6) ประสิทธิภาพขององค์กร

กลุ่มเศรษฐศาสตร์และการเงิน ประกอบด้วย

- 1) เศรษฐศาสตร์การศึกษา และ
- 2) งบประมาณทางการศึกษา

กลุ่มการเมืองและนโยบาย ประกอบด้วย

1) การเมืองและนโยบายทางการ
ศึกษา และ

2) การวิเคราะห์นโยบาย

กลุ่มหัวข้อพิเศษหรือบริบทอื่นๆ ประกอบด้วย

1) การประกันคุณภาพการศึกษา

2) การศึกษาเปรียบเทียบ

3) การวิจัยทางการศึกษา และ

4) กฎหมายการศึกษา¹²

นอกจากนี้เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวม และวิเคราะห์งานวิทยานิพนธ์ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาซึ่งถือเป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพ แล้วผู้วิจัยจะนำเสนอเป็นองค์ความรู้จากงานวิจัยที่ศึกษาพร้อมกับเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติหรือเรียกว่าองค์ความรู้เชิงนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต และจากแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

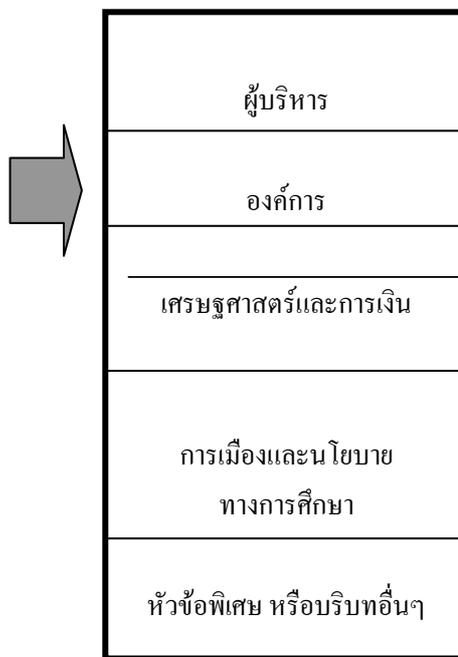
¹² Norman J. Boyan, Handbook of Research on Educational Administrative (N.Y. : Longman,1998), xiii.

กรอบแนวคิดของการวิจัย

องค์ความรู้จากงานวิจัย

ผู้บริหาร
ทักษะของผู้บริหาร พฤติกรรมของผู้บริหาร ประสิทธิภาพของผู้บริหาร ผู้บริหารทางการศึกษาผู้หญิง
องค์กร
อำนาจ/หน้าที่ ภาวะผู้นำ แรงจูงใจในการทำงาน การตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงองค์กร ประสิทธิผลขององค์กร
เศรษฐศาสตร์และการเงิน
เศรษฐศาสตร์การศึกษา งบประมาณทางการศึกษา
การเมืองและนโยบายทางการศึกษา
การเมืองและนโยบายการศึกษา การวิเคราะห์นโยบาย
หัวข้อพิเศษหรือบริบทพิเศษ
การประกันคุณภาพการศึกษา การศึกษาเปรียบเทียบ การวิจัยทางการศึกษา กฎหมายการศึกษา

องค์ความรู้เชิงนโยบาย

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ที่มา : Norman J. Boyan, Handbook of Research on Educational Administrative (N.Y. Longman,1998), vii.

ข้อตกลงเบื้องต้น

วิทยานิพนธ์ทั้งหมดเป็นงานวิจัยในระดับดุษฎีบัณฑิต ซึ่งมีกระบวนการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพโดยคณาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ เป็นอย่างดียิ่ง ถือเป็นงานวิจัยที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพสมบูรณ์มากที่สุด ดังนั้นไม่ต้องทำการประเมินคุณภาพงานวิจัยทั้งหมดนี้อีก

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) หมายถึง วิถีวิทยาการวิจัยที่ใช้กระบวนการหลายแบบ มาสรุปอ้างอิงผลที่ได้จากข้อความ โดยมีหลักการสำคัญคือการจำแนกกลุ่มคำประโยคจากข้อความเข้ากลุ่มจากนั้นจึงจัดกลุ่มนำเสนอข้อค้นพบพร้อมทั้งแปลความหมาย

วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต หมายถึง งานวิจัยของนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ที่เสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยของรัฐทั่วประเทศไทยตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 – 2548 เฉพาะที่สืบค้นได้

วิธีการดำเนินการวิจัย

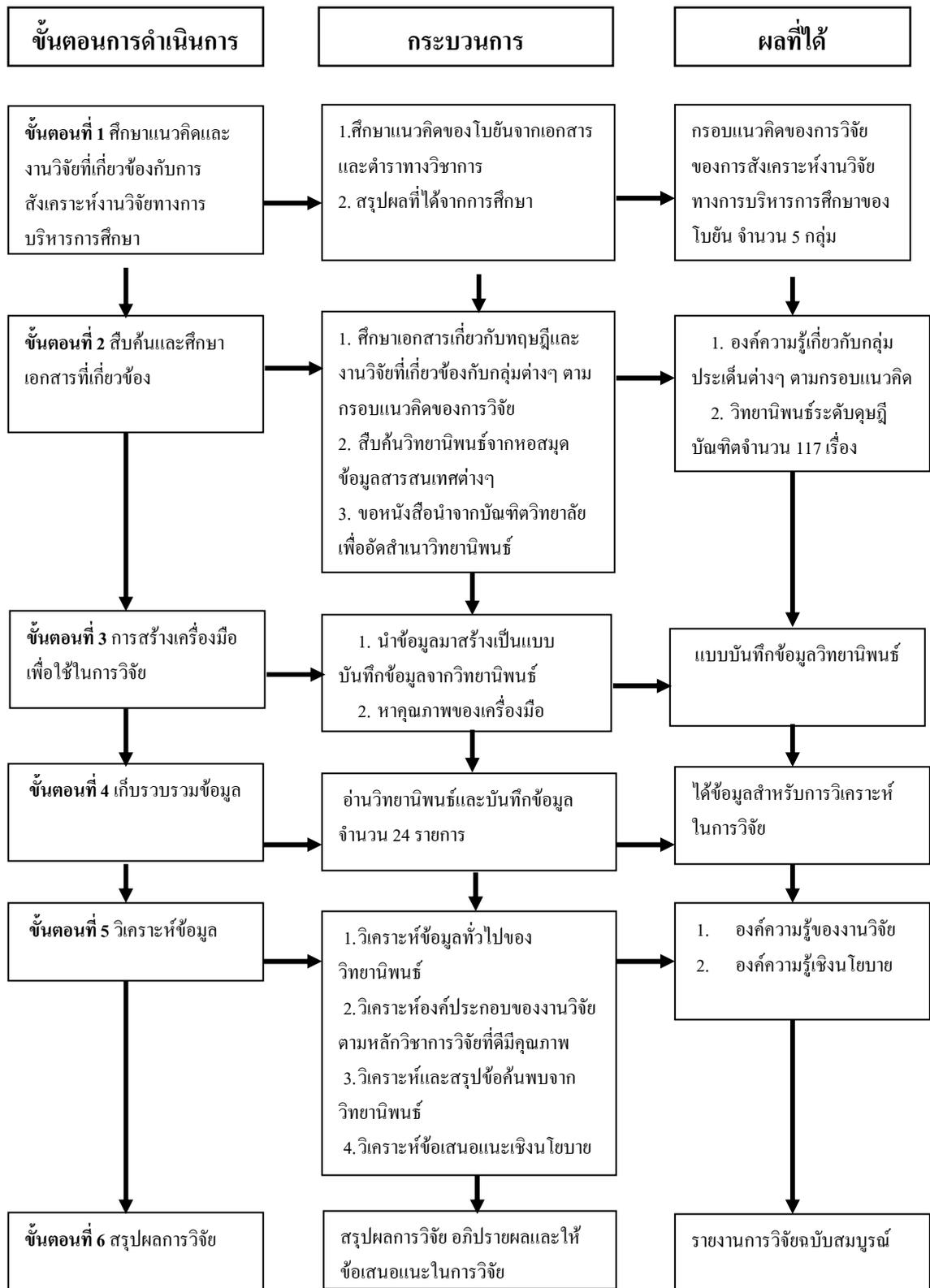
การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปตามระเบียบวิธีวิจัยเพื่อตอบคำถามการวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงกำหนดขั้นตอนการวิจัย เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมโครงร่างการวิจัย เป็นขั้นตอนการจัดเตรียมโครงการตามระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย โดยการศึกษาสภาพปัญหาของการวิจัยทางการบริหารการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาในประเทศไทย จากวิทยานิพนธ์เอกสารวิชาการ ข้อมูลสารสนเทศ ตำรา ข้อมูล สถิติและงานวิจัยต่างๆ และศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีการบริหารการศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย เป็นขั้นตอนการศึกษาการวิเคราะห์งานวิจัยทางการบริหารการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือ นำไปทดลองใช้ปรับปรุงคุณภาพ นำเครื่องมือที่พัฒนาแล้วไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัยและนำข้อค้นพบจากการวิจัยไปนำเสนอเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับทิศทางและแนวทางในการวิจัยและการจัดการศึกษาในอนาคต ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนการร่างรายงานผลการวิจัยเสนอต่อ คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบ ความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของ คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ จัดทำ รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อบัณฑิต วิทยาลัยเพื่อพิจารณาอนุมัติของจบการศึกษา

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ระดับคฤหัสถ์บัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษาในประเทศไทยทั้งหมด ที่พิมพ์ เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2529 – 2548 จำนวน 117 เรื่อง ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์จากสถาบันการศึกษา จำนวน 4 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนคริน ทรวิโรฒ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยเรศวร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่องการ สังเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับคฤหัสถ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาในประเทศไทย คือ แบบบันทึกข้อมูลวิทยานิพนธ์ เพื่อเป็นการเก็บ ข้อมูลจากงานวิทยานิพนธ์ จำนวน 24 รายการ ทั้งนี้เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ สรุปร่วมกับหลักการ แนวคิดทฤษฎีในการจำแนกหมวดหมู่ของงาน วิทยานิพนธ์

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการ วิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.สำรวจวิทยานิพนธ์ระดับคฤหัสถ์ บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่เปิดสอนระหว่างปี การศึกษา 2529 – 2548

2.ผู้วิจัยทำหนังสือถึงบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอหนังสือขอ ความ อนุเคราะห์ในการอัดสำเนาวิทยานิพนธ์จากแต่ละ สถาบันการศึกษาที่มีรายชื่อของคฤหัสถ์บัณฑิตที่ สำเร็จการศึกษาและมีวิทยานิพนธ์ตีพิมพ์ระหว่าง ปีการศึกษา 2529 - 2548

3.อัดสำเนาวิทยานิพนธ์ระดับคฤหัสถ์ บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ที่ตีพิมพ์ ในระหว่างปีการศึกษา 2529 – 2548

4.อ่านและบันทึกข้อมูลวิทยานิพนธ์ ระดับคฤหัสถ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ทั้งสิ้นลงในแบบบันทึกข้อมูลวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1.วิเคราะห์ภาพรวมของงาน วิทยานิพนธ์แต่ละเรื่องตามองค์ประกอบของ งานวิจัยที่มีคุณภาพเพื่อหาความถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์ของงานวิทยานิพนธ์แต่ละเล่ม ด้วย การคำนวณค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย โดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) และนำเสนอในรูปแบบตาราง ประกอบความเรียง

2.วิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้เครื่องมือการวิจัยเป็นกรอบในการพิจารณาว่าประเด็นเนื้อหาของวิทยานิพนธ์แต่ละเรื่องตรงกับองค์ความรู้ใดตามแนวคิดการจำแนกกลุ่มของงานวิจัยทางการบริหารการศึกษา และนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

3.วิเคราะห์ประเด็นเนื้อหาตามรายละเอียดที่กำหนดในแบบบันทึกข้อมูลโดยใช้รูปแบบของตารางไขว้ (crosstabulation)

4. สรุปเนื้อหาสาระที่ได้จากข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์ทุกเล่ม เพื่อนำมาเสนอเป็นข้อค้นพบเชิงนโยบาย

5. เรียบเรียงข้อค้นพบซึ่งเป็นองค์ความรู้จากการวิทยานิพนธ์ทั้งสิ้นตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดของการวิจัยพร้อมกับนำเสนอองค์ความรู้เชิงนโยบายในแต่ละประเด็น

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับคุุณชีพัฒนัตติ สาขาวิชาการบริหารการศึกษาในประเทศไทย สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการจำแนกหมวดหมู่ของวิทยานิพนธ์ระดับคุุณชีพัฒนัตติ สาขาวิชาการบริหารการศึกษาในประเทศไทย โดยจำแนกตาม

กรอบแนวคิดของการวิจัยทางการบริหารการศึกษาของ โบยัน (Boyan) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ผู้บริหาร องค์กร การเมืองและนโยบาย เศรษฐศาสตร์และการเงิน และหัวข้อพิเศษ ผู้วิจัยพบว่า ในช่วงปีการศึกษา 2529 – 2548 มีการทำวิทยานิพนธ์ด้านองค์กรมากที่สุด รองลงมาคือด้านหัวข้อพิเศษ ผู้บริหาร การเมืองและนโยบาย ตามลำดับ โดยมีวิทยานิพนธ์ด้านเศรษฐศาสตร์และการเงินน้อยที่สุด

2. ผลจากการศึกษาและวิเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์ระดับคุุณชีพัฒนัตติ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ซึ่งวิเคราะห์จากประเด็นเนื้อหาและข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์จำนวน 117 เรื่อง ผู้วิจัยพบว่ามีทั้งสิ้น 15 ประเด็น ดังนี้

2.1 ด้านทักษะของผู้บริหาร ผู้วิจัยพบว่า ทักษะของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับระดับของผู้บริหารและโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา โดยทักษะของผู้บริหารจะต้องประกอบด้วย 3 ทักษะหลักและ 2 ทักษะเสริมตามแนวคิดของแคทซ์ (Robert L. Katz)¹³ ซึ่งได้นำเสนอเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารที่มีประสิทธิผลมี 3 ทักษะ ได้แก่ ทักษะทางเทคนิค (technical skills) ทักษะทางมนุษย์ (human skills) และ ทักษะทางความคิดรวบยอด (conceptual skills) ซึ่งทักษะนี้จะเป็นทักษะพื้นฐานของผู้บริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารในด้านบริหารธุรกิจ แต่สำหรับทักษะของผู้บริหาร

¹³Katz, Rebert L. "Skills of an Effective

Administration." Harvard Business Review 33 (January - February 1955): 22 - 42.

การศึกษาควรจะต้องมีทักษะเพิ่มอีก 2 ทักษะซึ่งได้ทำการศึกษาค้นคว้าโดย เดิร์ค (Thelbert L. Drake) และ โรว์ (William H. Roe)¹⁴ ซึ่งได้เสนอแนะว่าทักษะที่จำเป็นในการบริหารทางการศึกษาเพิ่มเติม คือ ทักษะทางการศึกษาและการสอน (educational and instructional skills) และทักษะทางความรู้ความคิด (cognitive skills) ดังนั้น สรุปได้ว่า ทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับผู้บริหารทางการศึกษาของไทยนั้นจะต้องประกอบด้วย 5 ทักษะ โดยทักษะที่มีความจำเป็นมากที่สุดที่ผู้บริหารทุกระดับในสถานศึกษาต้องมี ได้แก่ ทักษะทางความคิดรวบยอด

2.2 ด้านพฤติกรรมของผู้บริหาร ผู้วิจัยพบว่า พฤติกรรมของผู้บริหารมีทั้งในส่วนที่เป็น พฤติกรรมภายนอก (overt behavior) และ พฤติกรรมภายใน (covert behavior) และเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมดังกล่าว พบว่า พฤติกรรมภายใน มีสาเหตุมาจากองค์ประกอบภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความรู้ เจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมภายนอกมีสาเหตุมาจากองค์ประกอบภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ สิ่งแวดล้อมและระบบโครงสร้างทางสังคม

2.3 ด้านประสิทธิภาพของผู้บริหาร ผู้วิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของผู้บริหารสามารถพิจารณาได้จากคุณลักษณะของผู้บริหาร ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ บุคลิกภาพ คุณธรรม และอุดมการณ์ โดยเฉพาะความสามารถของผู้บริหาร แบ่งได้เป็น ความสามารถในการพัฒนางาน

ความสามารถในการจัดสรรและใช้ทรัพยากร และความสามารถในการประสานงาน ซึ่งคุณลักษณะและความสามารถเหล่านี้จะแตกต่างกันไปตามปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ทำงานด้วยกัน ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์การ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมภายนอกขององค์การ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ สโตกคิลล์ (Stogdill)¹⁵ ที่ได้รวบรวมผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน มีดังนี้ 1) ลักษณะทางกาย 2) ภูมิหลังทางสังคม 3) ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน และ 4) ลักษณะทางสังคม นอกจากนี้ยังมีปัจจัยย่อยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของผู้บริหารในแต่ละระดับ ได้แก่ ทักษะการปฏิบัติงานด้านเทคนิค ความร่วมมือจากบุคลากรที่มีต่อผู้บริหารรวมถึงโครงสร้างขององค์การ

2.4 ด้านผู้บริหารทางการศึกษา ผู้หญิง ซึ่งเป็นประเด็นที่มีการศึกษาในปริมาณน้อยที่สุด ผู้วิจัยพบว่า ผู้บริหารทางการศึกษาที่เป็นผู้หญิงมีทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยข้อดีของการเป็นผู้บริหารของเพศหญิง คือ ความเป็นนักพัฒนาของผู้หญิงที่มีลักษณะใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความมุ่งมั่นในการทำงานสูง มีแรงจูงใจในการทำงานสูง และมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารและสร้างทีมงานในการทำงาน ในขณะที่ข้อเสียของเพศหญิงที่มีผลต่อการเป็นผู้บริหาร คือ ความไม่ชัดเจนในบทบาท ความไม่

¹⁴ Drake ,Thelbert L. and William H.Roe. The Principalsip. 3rd ed. New York : Macmillan, 1986.

¹⁵ Stogdill, Ralph M. Handbook of Leadership : Survey of Theory and Research. New York : The Free Press, 1974.

เค็ดขาดในการตัดสินใจ รวมถึงความขัดแย้งในบทบาทของผู้บริหารกับบทบาทอื่น ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของซิลเดอร์ (Snyder)¹⁶ และ ฮอฟแมน (Hoffman) กล่าวว่า การที่ผู้หญิงเข้ามามีบทบาททางการศึกษาเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้ผู้หญิงเปลี่ยนบทบาทจากแม่บ้านสู่ผู้บริหาร ซึ่งบางครั้งทำให้ผู้หญิงขาดความเค็ดขาดในการตัดสินใจ

2.5 ด้านอำนาจหน้าที่ในองค์กร ผู้วิจัยพบว่า การใช้อำนาจต่างๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายนั้นจะต้องอาศัยโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจนและเหมาะสม ซึ่งการจัดโครงสร้างของสถานศึกษาทุกระดับในประเทศไทยเป็นไปตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดดังนั้นในภาพรวมของโครงสร้างองค์กรจะไม่กระทบต่อการใช้อำนาจหน้าที่ของผู้บริหาร เนื่องจากจะต้องปฏิบัติตาม แต่อุปสรรคที่สำคัญของการใช้อำนาจคือ การมอบหมายงาน การติดต่อสื่อสาร และการติดตามการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด

2.6 ด้านภาวะผู้นำ ผู้วิจัยพบว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญมากต่อการบริหารจัดการการศึกษาในสถานศึกษาเนื่องจากมีลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่มีการแบ่งงานกันอย่างชัดเจนในบทบาทหน้าที่ ดังนั้นผู้บริหารมืออาชีพจะมีลักษณะเป็นผู้นำแบบผู้นำการ

เปลี่ยนแปลง นั่นคือ มีการกำหนดนโยบายและแผนงานที่เหมาะสม การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และมุ่งพัฒนาผู้ร่วมงานให้ทำงานเต็มศักยภาพ โดยภาวะผู้นำจะแตกต่างกันไปตามปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยด้านชีวิตสังคม และ ประสบการณ์ทำงาน รูปแบบของผู้นำที่เหมาะสมกับผู้บริหารสถานศึกษาจะมีความแตกต่างกันในส่วนองระดับการจัดการศึกษา และ ขนาดของสถานศึกษา สรุปว่า แบบผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาฯ เป็นผู้นำแบบสอนมากกว่าแบบอื่น ผู้บริหารฯ มีพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งประสิทธิผลมากกว่าพฤติกรรมมุ่งงานและมุ่งความสัมพันธ์ แต่อย่างไรก็ดี ผู้บริหารที่มีประสิทธิผลสูง จะต้องเป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติงานจริง และ พยายามสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดขึ้นกับบุคลากรในองค์กร โดยเฉพาะบุคลากรที่กำลังอยู่ในช่วงของการพัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นผู้นำ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ทั้งอำนาจของผู้บริหาร ความศรัทธาของครู และ ความพึงพอใจในงานของครูซึ่งมีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้สามารถบ่งบอกถึงความพึงพอใจในงานของบุคลากรในองค์กรได้ ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาต่อไปในอนาคต

2.7 ด้านแรงจูงใจในการทำงาน ผู้วิจัยพบว่า แรงจูงใจในการทำงานในแต่ละองค์กรขึ้นอยู่กับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และ ประสบการณ์ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ต่างมีความผูกพันต่อสถาบันค่อนข้างมาก รวมถึงความผูกพันของบุคลากรภายในองค์กรก็มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงาน การจูงใจที่ดีคือ ค่าตอบแทน ความก้าวหน้าในการทำงาน และ

¹⁶ Snyder, T. D., & Hoffman, C.M. Digest of education statistics. D.C. : National Center for Educational Statistics, 2002.

มิตรสัมพันธ์ สำหรับนักเรียน นักศึกษา นิสิตของ แต่ละสถาบันจะมีความผูกพันกับสถาบันในระดับสูง เนื่องจากปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยส่วนตัว ปัจจัยด้านความพึงพอใจสภาพแวดล้อมสถาบัน ปัจจัยด้านบูรณาการทางวิชาการ และปัจจัยด้านบูรณาการทางสังคม มีความสัมพันธ์กับความผูกพันที่มีต่อสถาบันของนักเรียน นักศึกษา และ นิสิต

2.8 ด้านการเปลี่ยนแปลงองค์การ ผู้วิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงในองค์การรับผลกระทบจากวัฒนธรรมองค์การ และบรรยากาศภายในองค์การ ซึ่งมีทั้งจากภายในและภายนอกองค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมองค์การนั้น จะมีหลายระดับ แต่ในทุกๆระดับก็จะมี ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

2.9 ด้านประสิทธิภาพขององค์การ ผู้วิจัยพบว่า องค์ประกอบที่แสดงถึงประสิทธิภาพขององค์การประกอบด้วย ความสามารถในการปรับเปลี่ยนของบุคลากรในองค์การ การพัฒนา ความผูกพัน ความพึงพอใจ นวัตกรรม การติดต่อสื่อสารแบบเปิด โครงสร้างองค์การ เทคโนโลยีองค์การ วัฒนธรรมองค์การ บรรยากาศองค์การ การรับรู้ของบุคลากร ทัศนคติ และค่านิยมของบุคลากร บุคลิกภาพของบุคลากร การเรียนรู้ของบุคลากร การจูงใจของบุคลากร การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ การกำหนดกลยุทธ์ และการปฏิบัติตามกลยุทธ์

2.10 ด้านเศรษฐศาสตร์การศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ในการจัดการศึกษานั้นจะต้องมี ต้นทุนในการจัดการศึกษา ซึ่งต้นทุนดังกล่าว

สามารถแบ่งได้เป็นต้นทุนทางตรงและต้นทุนทาง สังกม

2.11 ด้านงบประมาณทางการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบงบประมาณที่นำมาใช้ใน สถานศึกษาเป็นรูปแบบงบประมาณที่มุ่งเน้น ผลงาน

2.12 ด้านการเมืองและนโยบาย การศึกษา ผู้วิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพล ต่อประสิทธิผลการนำนโยบายการปฏิรูปการ เรียนรู้ไปปฏิบัติในสถานศึกษามีทั้งอิทธิพลตรง และอิทธิพลรวม ได้แก่ การจัดทรัพยากร การเรียนรู้ การปรับวัฒนธรรมองค์การ และการ ประกันคุณภาพภายใน นอกจากนี้ก็จะมีอิทธิพล ทางอ้อมคือ การพัฒนาเป็นองค์การวิชาชีพ ความ เหมาะสมของที่ตั้งโรงเรียน การมีส่วนร่วมของ พ่อแม่ผู้ปกครอง การมีส่วนร่วมขององค์การอื่นๆ ความชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อนักเรียน ภาวะ ผู้นำของผู้บริหาร ความเพียงพอของครู คุณภาพ ของครู ความเพียงพอของอาคารสถานที่ ความ เพียงพอของวัสดุอุปกรณ์การมีระบบการจัดเก็บ ข้อมูลและการวางแผน การมีระบบดูแลสุขภาพ อนามัย การมีระบบประเมินผลภายใน

2.13 ด้านการวิเคราะห์นโยบาย ผู้วิจัยพบว่า นโยบายมีความสัมพันธ์และ สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ ระดับกระทรวง และระดับกรม และนโยบายจะต้องมีกระบวนการ ในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนเพื่อประสิทธิผลของ ผลผลิตทางการศึกษาซึ่งถือเป็นตัวแปรสำคัญของ การจัดการศึกษา

2.14 ด้านการประกันคุณภาพ การศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ระบบการประกันคุณภาพ

ในสถานศึกษามุ่งเน้นการควบคุมการปฏิบัติงานตามสายการบังคับบัญชา โดยใช้ปฏิทินการศึกษาของแต่ละสถาบันเป็นตัวควบคุม นอกจากนี้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกยังขาดกระบวนการติดตามอย่างแท้จริง

2.15 ด้านการวิจัยทางการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ผู้บริหารสูงสุดของสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดงานวิจัยของบุคลากรทางการศึกษา ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน ผลงานด้านการวิจัยของบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาจะมีจุดอ่อนอยู่มากก็ตาม ปัจจัยที่จะส่งผลให้งานวิจัยของบุคลากรทางการศึกษามีปริมาณและคุณภาพที่เพิ่มขึ้น จะต้องมีความเห็นที่ชัดเจนและสามารถนำเงินทูลดังกล่าวมาใช้ในการวิจัยได้อย่างเต็มที่ มีการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดโดยการนำการวิจัยเป็นนโยบายในการบริหารจัดการของสถานศึกษาในแต่ละระดับอย่างเป็นรูปธรรม และมีการติดตามควบคุมอย่างเป็นระบบ

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการศึกษาข้อค้นพบในวิทยานิพนธ์แต่ละเล่ม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาของไทยในอนาคตได้ 5 ประเด็นหลักตามกรอบแนวคิดของโอบัน ได้แก่

- 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับผู้บริหาร
- 2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับองค์การ
- 3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการเมืองและนโยบาย

4) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์และการเงิน และ

5) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับประเด็นอื่นที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาของไทยในอนาคต แบ่งเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายใน 5 ประเด็น ได้แก่

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับผู้บริหาร ผู้วิจัยพบว่าองค์ความรู้เชิงนโยบายของผู้บริหารการศึกษาของไทยนั้น สามารถแบ่งเป็นนโยบายเร่งด่วน และ นโยบายในระยะยาว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 นโยบายเร่งด่วน คือ มุ่งเน้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาในทุกระดับ ใช้อุดมการณ์ในการเป็นครู อาจารย์ ผู้บริหาร หรือบุคลากรอื่นของหน่วยงานทางการศึกษา ในการทำงานเพื่อก่อให้เกิดผลผลิตที่มีประสิทธิภาพที่สุด เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการในการผลิตทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นถ้าบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตทุนมนุษย์ดังกล่าว ไม่มีอุดมการณ์ในการทำงานก็จะทำให้ผลผลิตไม่มีประสิทธิภาพไปด้วย สำหรับวิธีการในการสร้างอุดมการณ์ให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทางการศึกษานั้น มีมากมายหลายวิธี การจัดฝึกอบรมในหลักสูตรพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารต่างๆ การสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในระดับหน่วยย่อยของสถานศึกษา การสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดขึ้นกับบุคคลทุกคน

ในหน่วยงาน การเพิ่มคุณค่าให้กับหน่วยงานและตนเองด้วยการสร้างทีมงานและทำงานเป็นทีม

1.2 นโยบายในระยะยาว คือ มุ่งเน้นพัฒนา ส่งเสริม ทักษะของผู้บริหารทุกทักษะให้เกิดขึ้นกับผู้บริหารในทุกระดับ เพื่อประโยชน์ในการประสานการทำงานในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทักษะทางด้านความคิดรวบยอดเนื่องจากในอนาคตการบริหารจัดการทางการศึกษาให้เป็นการกระจายอำนาจ จากส่วนกลาง สู่ส่วนภูมิภาค หรือเขตพื้นที่มากยิ่งขึ้น ในส่วนของอุดมศึกษาก็จะมีสถาบันการศึกษาอิสระ มหาวิทยาลัยในกำกับมากยิ่งขึ้น และยิ่งไปกว่านั้น จากหลักการจัดการศึกษายังมอบหมายหน้าที่ในการจัดการศึกษาไปยังหน่วยงานอื่นที่มีใช้หน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะในระดับองค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งจะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศในทุกด้านรวมถึงด้านการศึกษาด้วย ดังนั้น ผู้บริหารทางการศึกษาจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านของทักษะทุกด้านที่ได้กล่าวมาแล้ว เมื่อผู้บริหารมีทักษะในการบริหารแล้วก็จะส่งผลให้พฤติกรรมของผู้บริหาร และประสิทธิภาพของผู้บริหารสูงขึ้นไปด้วย เช่นเดียวกันในการพัฒนาเตรียมความพร้อมนี้ก็ไม่ควรที่จำกัดเพศ เพราะไม่ว่าเพศใดก็จะเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับองค์กร ผู้วิจัยพบว่าองค์ความรู้เชิงนโยบายขององค์กรทางการศึกษาของไทยนั้น จะต้องให้ความสำคัญในประเด็นต่างๆ มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับ การปรับตัวเพื่อ

รองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นจะเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาองค์กรเพื่อให้เกิดเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งเป็นเป็นนโยบายเร่งด่วน และ นโยบายในระยะยาว โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 นโยบายเร่งด่วน ประกอบด้วย

2.1.1 เร่งสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม เช่น การปรับตำแหน่ง เงินเดือน เพิ่มระบบสวัสดิการ การกำหนดขั้นตอนในการทำผลงานทางวิชาการที่มีความชัดเจนเพื่อเป็นการจูงใจในการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ

2.1.2 ปรับปรุงระบบการบริหารและจัดการสถานศึกษา โดยเฉพาะการนำระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและจัดการมาใช้ในองค์กร พร้อมกับจัดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงด้วยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

2.1.3 พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลองค์กร รวมถึงนำผลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

2.1.4 สร้างความเข้มแข็งให้กับสภาวะกรรมการบริหารสถาบัน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทที่ชัดเจนในการให้คำแนะนำเชิงนโยบายแก่สถาบันการศึกษา โดยมุ่งเน้นการสรรหาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีวิสัยทัศน์ในการบริหารที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

2.2 นโยบายในระยะยาว ประกอบด้วย

2.2.1 พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งในส่วน

หน่วยงานภายในกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงอื่น เนื่องจากในอนาคตการบริหารจะมุ่งเน้นความเป็นอิสระมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะของเขตพื้นที่ หรือ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

2.2.2 พัฒนาการทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ โดยเฉพาะ ห้องสมุด สื่อการเรียนการสอนในทุกรูปแบบ ทุกประเภท โดยการจัดทำเป็นฐานข้อมูลที่มีระบบและสามารถเข้าถึงได้อย่างทันทั่วถึง

2.2.3 สร้างความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละสถาบัน โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาสถาบันอย่างชัดเจน และ เน้นความร่วมมือกับชุมชนมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านเศรษฐศาสตร์และการเงิน เป็นนโยบายเร่งด่วนทั้งสิ้น โดยสามารถแบ่งเป็นองค์ความรู้เชิงนโยบายในระดับสถาบันและระดับรัฐ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 นโยบายระดับสถาบัน ประกอบด้วย

3.1.1 สถาบันการศึกษาควรรนำเงินรายได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งอาจจะจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อพัฒนาคณาจารย์ ซึ่งเป็นการเพิ่มค่าตอบแทนและสวัสดิการแก่บุคลากรได้อีกด้วย

3.1.2 จัดทำแผนยุทธศาสตร์โดยคำนึงถึงเอกลักษณ์และศักยภาพของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง และใช้แผนกลยุทธ์ศาสตร์เป็นกรอบในการเสนอของงบประมาณแผ่นดิน

3.1.3 พัฒนาระบบบัญชีการเงินการงบประมาณ รวมทั้งระบบสารสนเทศทางการเงินและงบประมาณให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลมาใช้ในการจัดสรรงบประมาณ

3.1.4 พัฒนาระบบข้อมูลและการคำนวณค่าใช้จ่ายในการผลิตผู้สำเร็จการศึกษาระดับ เพื่อประโยชน์ในการขอรับการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำงบประมาณภายในสถาบัน

3.2 นโยบายระดับรัฐ ประกอบด้วย

3.2.1 จัดสรรเพิ่มในส่วนที่ขาดและมีความจำเป็นเร่งด่วน เช่น การพัฒนาอาจารย์ การพัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร การพัฒนาการวิจัย การพัฒนาด้านสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษาและระบบสารสนเทศ

3.2.2 ปรับเปลี่ยนอัตราจ้างเป็นอัตราที่มีลักษณะประจำ ซึ่งเป็นผลต่อการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับบุคลากรในองค์กร พร้อมกับการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพียงพอ และครอบคลุมในทุกสายงาน

3.2.3 ควรพัฒนาระบบงบประมาณเป็นเฉพาะหน่วยงานเพื่อง่ายต่อการนำมาใช้กับหน่วยงาน

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านนโยบายการศึกษา เนื่องจากนโยบายเป็นแนวทางและกรอบในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรทุกระดับ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร นโยบายควรจะมีการแบ่งเป็นนโยบายระดับย่อยของหน่วยงานในแต่ละระดับในแต่ละองค์กร เพื่อความชัดเจนในการที่จะนำไปปฏิบัติและ

ประสิทธิผลของการติดตามการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม

5. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

5.1 พัฒนาคุณวุฒิ และ ความรู้ ของอาจารย์ให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

5.2 สนับสนุนให้อาจารย์ทำการวิจัยเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อค้นหาองค์ความรู้ หรือ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อองค์กรยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการวิจัยการศึกษา คือ มุ่งเน้นการพัฒนางานวิจัยและงานสร้างสรรค์ของอาจารย์ โดยมีมาตรการต่างๆ ดังนี้

6.1 กำหนดการวิจัยให้เป็นภาระงานอย่างชัดเจนและเป็นนโยบายของสถาบัน

6.2 จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการวิจัย

6.3 กำหนดทิศทางและแผนงานวิจัย

6.4 เพิ่มศักยภาพและความรู้ในการทำงานวิจัย

6.5 จัดหาทุนวิจัยทั้งจากแหล่งภายในและแหล่งภายนอก

6.6 เพิ่มบุคลากรสายสนับสนุนเพื่อลดงานธุรการของอาจารย์

6.7 สนับสนุนการเผยแพร่ผลงานการวิจัย

6.8 สร้างแรงจูงใจในการทำวิจัย เช่น การใช้ผลงานการวิจัยเพื่อพิจารณาความดีความชอบของอาจารย์

6.9 สร้างความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายเพื่อการสนับสนุนด้านงบประมาณและข้อมูลในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัยในครั้งต่อไป เพื่อเป็นแนวทางในส่งเสริมพัฒนา การวิจัยทางการบริหารการศึกษา ให้มีองค์ความรู้ใหม่ๆ และมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการการศึกษาสำหรับประเทศไทย โดยควรมีงานวิจัยในลักษณะดังนี้คือ

1. ควรกำหนดเป็นนโยบายให้มีความวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การศึกษาและงบประมาณทางการศึกษาให้มากขึ้น

2. ควรกำหนดส่งเสริมให้มีการสังเคราะห์งานวิจัยเป็นระยะ เพื่อจะได้นำองค์ความรู้ที่ค้นพบมากำหนดเป็นแนวทางในการทำวิจัย

3. ควรมีการทำกรสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาจากหน่วยงานอื่นๆ ทำด้วย เพื่อเป็นการเปรียบเทียบถึงข้อค้นพบต่างๆ เพื่อที่จะได้ไปใช้ร่วมกันเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาอย่างครบถ้วน เนื่องจากการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมจำเป็นจะต้องมีการประสานงานในด้านของข้อมูล

4. ควรได้ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลทางการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ทางการบริหารการศึกษาอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

1. พระธรรมปิฎก. พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2538.มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, การวิจัยทางการบริหารการศึกษา [online], accessed 15 May 2008. Available from <http://tde.snru.ac.th/UserFiles/bb.doc>.
2. รุ่ง แก้วแดง.2543. ปฏิวัติการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : มติชน.
3. สมดี หงส์ไพศาลวิวัฒน์. 2544.ผลกระทบของการทำวิจัยระดับปริญญาเอกต่อประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน .
4. สุธรรม อารีกุล และคณะ.2540. อุดมศึกษาไทย :วิกฤติและทางออก.กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 496.
5. สุธรรม อารีกุล.2543.รูปแบบและภารกิจอุดมศึกษา.กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช จำกัด.
6. อมรวิรัช นาคทรพร.2540.คู่มือวิทยาลัยของปวงชนในความฝันของแผ่นดิน.พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด.
7. Drake ,Thelbert L. and William H.Roe. The Principalsip. 3rd ed. New York : Macmillan, 1986.
8. Norman J. Boyan, Handbook of Research on Educational Administrative (N.Y. : Longman, 1998X , xiii.
9. Peter Drucker .2537.โลกใหม่ไร้พรมแดน. แปลโดย สุเรษฐ์ บัวชาติ .กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
10. Perkins A, James, Higher Education : From Autonomy to System Washington D.C. : USA, 1973.
11. Snyder, T. D., & Hoffman. C.M. Digest of education statistics. D.C. : National Center for Educational Statistics, 2002.
12. Stogdill, Ralph M. Handbook of Leadership : A Survey of Theory and Research. New York : The Free Press : 1974.